

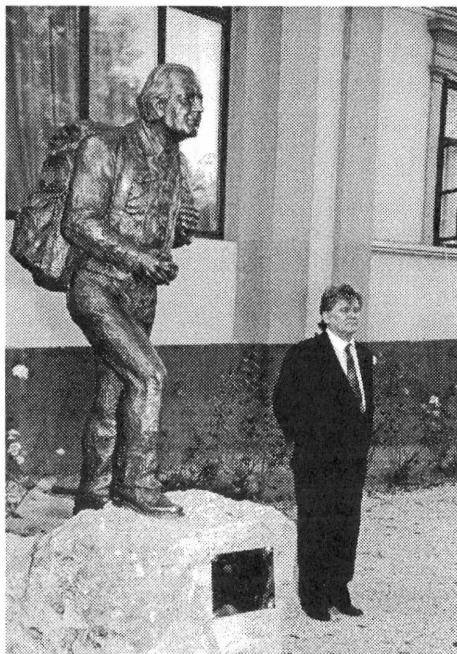
KRÓNIKA

BALÁZS DÉNES SZOBRA AZ ÉRDI MÚZEUMKERTBEN

Kevés olyan rendkívüli személyisége van a magyar geográfiának, mint amilyen **Balázs Dénes** volt. A Magyar Földrajzi Múzeum megalapítója évtizedeken át, néha kilátástalannak tűnő körülmények között hátizsákkal járta a világot. A mészkővidékek, a karsztok és a barlangok vizsgálata jelentette a fővezérfonalat öt kontinens több mint 130 országot érintő utazásai során. Kutatásai eredményeit több mint egymillió példányszámban megjelent 27 könyvében és több száz szakmai cikkében, dolgozatában tette közzé. A *Karszt- és Barlang* és a *Földrajzi Múzeumi Tanulmányok* alapító szerkesztőjeként kimagasló tudományszervező tevékenységet folytatott. A regionális földrajz, a geomorfológia, a karsztmorfológia és a geográfia tudománytörténete terén példaértékű kötetekkel gyarapította tudományunkat. Munkái közül máig alapvető kézikönyv az 1993-ban megjelent *Magyar Utazók Lexikona*, amely rendszeresen használatos a főiskolai és az egyetemi képzésben.

Balázs Dénes állhatatos kitartásának, több esztendőszervezőmunkájának gyümölcseként jött létre 1983-ban a *Magyar Földrajzi Gyűjtemény*, amely négy esztendővel később múzeumi rangot kapott. A geográfia relikviái így kerülhettek méltó helyre Érd városközpontjában, a XIX. századi klasszicista stílusú Wimpfenkúriában. A Magyar Földrajzi Múzeum gondolatát első ízben 1911-ben a vagyonos arisztokrata, a földrajztudós és államférfi, **Teleki Pál** vetette fel, de a megvalósítás a szegény, hátizsákos érdi geográfus, **Balázs Dénes** érdeme. A földrajztudós **Cholnoky Jenő** fia, a Kossuth-díjas műegyetemi tanár, **Cholnoky Tibor** 1987-ben, édesapja elfeledett akvarell festményeinek első, Érden megrendezett kiállításán így fogalmazott: „*Balázs Dénes megmutatta, hogy a kevésből is lehet sokat adni, s nem volt még egy személy a magyar tudomány történetében, aki ilyen önzetlenül, ilyen nagyot alkotott volna, mint ő.*”

Geográfusok generációi nevelkedtek fel **Ba-**

Balázs Dénes bronzszobra az érdi múzeumkertben és a szobrászművész, Domonkos Béla

lázs Dénes lebilincselő stílusú, magas színvonalú földrajzi, tudományos ismeretterjesztő könyvein, melyek kitágították a világot és a Föld megismerésére ösztönöztek. A terepkutató, nagyon szerény körülmények között élő és utazó tudós emlékezetes egyetemi előadásai során gyakran tett bizonyosságot arról, hogy a világ megismerhetősége nem annyira a pénztárca függvénye, mint inkább a leleményesség, a szervezőkészség, a kitartás és a lemondás. Hosszantartó, súlyos betegség után, 1994. október 19-én bekövetkezett halála fájdalmas veszteség volt mindenkinek.

Élete utolsó időszakában nagy energiát szentelt a geográfia tudománytörténeti értékeinek felkutatására, összegyűjtésére és közkincsé tételére. Barátai, kollégái, tisztelői vetették

fel, hogy emlékéit méltó lenne szobor formájában megörökíteni a magyar utazók, földrajzi felfedezők érdi szoborpanteonjában. A gondolatot tettek követték, s felhívást adtunk közre a *Földrajztanítás* hasábjain, illetve az *Érdi Újságban*. A segítőkészség és a bizalom jeleként nagyon sokan vállaltak személyes, egyéni áldozatot a szoborállítási érdekében. Közülük is kiemelkednek **dr. Marosi Sándor** professzor, a Magyar Földrajzi Társaság elnöke, és **Székely Kinga**, az Országos Természetvédelmi Hivatal Barlangtani Intézetének igazgatója, akik száz-ezer-százezer forinttal támogatták a szobor elkészítését.

Külön ki kell hangsúlyozni a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat tagjainak és Erd város Önkormányzatának hozzájárulását. Sajnálatos tény, hogy a legnagyobb közpénzek fölött rendelkező központi költségvetési szervek, a Képzőművészeti Lektorátus és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, valamint Pest megye Közgyűlése reményeink és az ígéretek ellenére sem tartotta támogatásra méltónak az érdi kezdeményezést. Annál nagyobb öröm, hogy mégis sikerült megvalósítani a nemes tervet a jó szándékú emberek összefogása és bizalma gyümölcseként!

Úgy véltük, hogy a múzeumalapító egész alakos bronzszobrát a múzeum kertjében, **Balázs Dénes** példaképe, székely földije, **Kőrösi Csoma Sándor** szobrával – **Antal Károly**, Munkácsy-díjas szobrászművész alkotásával – szemben kell felállítanunk. A két műalkotás méltó, parkosított környezetben, **Déchy Mór**, **Teleki Sámuel**, **Teleki Pál**, **Stein Aurél**, **Baktay Ervin**, **Prinz Gyula**, **Reguly Antal** és **Almásy László** mellszoboraival együtt példázhatják a rendületlenül előrehaladó, akadályt nem ismerő kutatók egyéniségének legnagyobb jellemvonásait.

A műalkotás elkészítését **Domonkos Béla** szobrászművész, az érdi szoborkert alkotója vállalta, előzetes megbízás nélkül, tudva, hogy az anyagiak előteremtése nagyon nehéz és bizonytalan lesz. A teljesalakú szobor bronzanyagának és öntésének mintegy 1,5 millió forintos költségeit önzetlen emberek hozzájárulásából, három esztendő alatt sikerült előteremteni. Szerény fizetésű tanárok, nyugdíjasok, múzeumi kollégák, a Múzeumbárát Kör tagjai cselekedetükkel bizonyították, hogy **Balázs Dénes** áldozatkészsége igen sok követőre talált. Kötelességünk, hogy nevüket megörökítsük az utókor számára, hiszen manapság még mindig

többségben vannak a kizárólag kapni szeretők, ellentétben azon kevesekkel, akik bíznak a jó ügyekben és hajlandóak adni, áldozni a sajátjukból anélkül, hogy közvetlen személyes érdekeik ezt kívánják.

A Magyar Földrajzi Múzeum ezúton fejezi ki tiszteletét és köszönetét mindazoknak, akik önzetlenül hozzájárultak a szoborállítási költségeihez.

Ajtay Ferenc (Kolozsvár)
Ajtay Magda (Nyíregyháza)
Álmásy Antal (Brazília)
Altmann Jánosné (Érd)
Antalfy István (Kecskemét)
Balaton István (Érd)
Balla Benjámin (Dunabogdány)
Bányai Mihály (Brazília)
Barát József
Dr. Bariss Miklós (USA)
 BDTF Földrajz Tanszék (Szombathely)
Dr. Berényi István (Szentendre)
Bernard Le Calloc'h (Párizs)
Borbás József (Debrecen)
 Cartographia Kft. (Budapest)
Cséke Zsolt (Debrecen)
Csókási Gabriella
Czabai Balázs (Érd)
Dániel Mária (Budapest)
Dr. Dénes György (Budapest)
Dorogi László és neje (Budapest)
 DUÁL Bt. (Budapest)
Dr. Dusek László (Tápiószentmárton)
 Erd Város Önkormányzata
 Erdélyi Kárpát Egyesület Kolozsvári Osztály
 vezetősége és tagsága
Farkas Péter
Dr. Fehérvári Géza (Kuvait)
Fodor Félixné (Érd)
Frombold Győző (Chile)
Gáboriné Cseh Teréz (Érd)
Dr. Garamvölgyi Tibor (Argentína)
Dr. Hangay György (Ausztrália)
Harmat Béla (Érd)
Holly Sándor és **Judit** (USA)
 Ipar a Környezetért Alapítvány (Bp.)
Jakab István
 Karszt és Barlang Alapítvány
Kassai József (Debrecen)
Kesselyák Péter (Budapest)
Kiss Ernő (Debrecen)
Dr. Kögl Károly (Brazília)
Dr. Kommer Endre (Svájc)
Koppány Ferenc

Dr. Kubassek János (Érd)
Dr. Lóczy Dénes (Pécs)
Magony Jánosné (Érd)
 Magyar Földrajzi Társaság
Dr. Marosi Sándor (Budapest)
Martinovich Sándor (Érd)
Maucha László (Budapest)
 Medicina Kiadó (Budapest)
Medveczky Géza (Debrecen)
Miklósi Csabáné (Érd)
Mikó Sándor (Nyíregyháza)
Móser Endre (Kazincbarcika)
 MTA Földrajztudományi Kutatóintézet (Budapest)
Nagy Zoltán (Debrecen)
Nemeskéri Xénia (Érd)
Dr. Nógrády György (Kanada)
 Nyíry Zsolt (Szeged)
Olga Martin
Dr. Osváth Katalin (Érd)
 Osváth Kereskedőház (Érd)
Pataki János (Érd)
Dr. Pócs Tamás (Eger)
Dr. Probáld Ferenc (Budapest)
Dr. Puskás János (Szombathely)
Dr. Ráday Ödön (Budapest)
Rák Imre (Debrecen)
Révész János (Debrecen)
Dr. Schweitzer Ferenc (Budapest)
Simonfay Lászlóné (Budapest)
Sipka L. és családja (Budapest)
Somlai András
Dr. Somogyi Sándor (Budapest)
Sóti Vilmos (Érd)
Dr. Sprincz Emma (Budapest)
Szabályár Péter (Budapest)
Szabó Dezső (Budapest)
Dr. Szabó József (Debrecen)
Székely Kinga (Budapest)
Szilágyi Imre (Debrecen)
 Szinlé Barlangi Vendégfogadó
 Tájak-Korok-Múzeumok (Budapest)
Dr. Tamás Ferenc (Veszprém)
Dr. Teleki Pál (USA)
Thuri László (Érd)
Tóth Nándor (Budapest)
Tu-Rilaszl Károly
Varjú Ferenc (Érd)
Veress Antal (Szeged)
Zsupanek Attila (Érd)

A műalkotás Érdén készült **Domonkos Béla** szobrászművész műtermében és öntőműhelyében. Az oldásnyomokkal borított mészkőtalap-

zaton a rendületlenül előrehaladó, hátán háti-zsákot, azaz mindig terheket cipelő, az akadályok előtt meg nem torpanó tudós bronzba öntött alakja látható. A rusztikus mészkőtömb arra utal, hogy **Balázs Dénes** a karsztvidékek titkainak kutatására szentelte az életét. A szobor nyakában a földrajzi dokumentáció legfontosabb eszközét, a fényképezőgépet mintázta meg **Domonkos Béla** – találóan utalva arra – **Balázs Dénes** a távoli világrészekben szerzett élményeit mindig megörökítette és örökbe csű könyveiben másokkal is megosztotta.

A művész azt a tudóstípust formálta szoborrá, aki nem riad vissza a fáradalmaktól, vállalja a nehézségeket, derűs lélekkel, bizakodva tekint előre, céljai vannak, s azok megvalósításáért képes a küzdelemre anélkül, hogy bárkit is leszorítana választott útjáról. **Domonkos Béla** személyes barátja volt **Balázs Dénesnek**. Párhuzamos életútjuk meghatóan szép és közös vonása, hogy mindketten nagyon nehéz körülmények között, többnyire ellenszélben haladva, csupán önerőre és családi segítségre támaszkodva juthattak előre.

Mindketten évtizedes munka után juthattak elismeréshez, s mindkettőjüknek hosszas küzdelmet követően nyílhattak meg a lehetőségek kapui. A történelem nem volt kegyes ehhez a generációhoz, de a nehézségek és a megpróbáltatások nem csökkentették, hanem növelték alkotóerejüket és teljesítményeik a legszélesebb körökben váltottak ki elismerő hazai és nemzetközi visszhangot. Az **Érdi Napok** rendezvénysorozata keretében, 1999. szeptember 29-én megrendezett szoboravatási ünnepség résztvevőit **Harmat Béla** polgármester köszöntötte.

Beszédében kihangsúlyozta, hogy Érd város díszpolgárának munkája révén alakult meg a város múzeuma, mely a határokon túl is ismertté vált. **Marosi Sándor** akadémikus, a Magyar Földrajzi Társaság elnöke avatóbeszédében részletesen felelevenítette **Balázs Dénes** nem mindennapi, küzdelmes pályafutásának legfontosabb állomásait és külön kihangsúlyozta azt a kitartást és áldozatkészséget, amit a múzeum-szervezés során több éven át tanúsított.

A szobor leleplezését megelőzően **Harmat Béla** polgármester és **Marosi Sándor** professzor a mintegy háromszáz főnyi közönség előtt nyújtotta át a Teleki Sámuel- emlékérmét **dr. Sterbetz István** ornitológusnak, természetvédelmi szakírónak és **dr. Pinczés Zoltán** emeritus professzornak, a debreceni Tudományegyetem tanárának.

Dr. Marosi Sándor, a Magyar Földrajzi Társaság elnöke átnyújtja a Teleki-érmet dr. Sterbetz Istvánnak. Balra dr. Pinczés Zoltán, jobbra Domonkos Béla szobrászművész és Harmat Béla polgármester

A meghitt hangulatú ünnepség résztvevői – köztük **Balázs Dénes** özvegye, **Sprincz Vilma**, valamint a hajdani középiskolai diáktársak megbecsülésük jeleként – koszorút és virág-

csokrokat helyeztek el a szobor mészkőtalapzatán.

Dr. Kubassek János
a Magyar Földrajzi Múzeum igazgatója